

M. TVLLI CICERONIS
PRO L. FLACCO ORATIO

FRIDERICVS ZVCKER
RECOGNOVIT

SVMPTEBVS ARNOLDI MONDADORI
1963

PRAEFATIO

Ciceronis pro Flacco orationis maxima pars codicibus recentioris tantum aetatis tradita est cum Quinctiana semper coniuncta. E codicis enim deperditi apographo, qui saeculo xiv exeunte inuentus erat, fluxerunt codices a scribis Francogallicis saeculo xv exarati. Eorum optimum esse Parisinum 14 749 olim S. Victoris Augustinorum (Σ) cognovit Albertus Curtius Clark, qui historiam huius partis traditarum Ciceronis orationum investigationibus egregius aperuit¹. Ex eodem autem illius codicis deperditi apographo, unde Σ pendet, de scriptus² est codex olim S. Marci 255 (Bibl. Nat. Flor. I IV 4 = Lagomarsinianus 6), continens orationes *Pro Rabirio perdellionis reo*, *Pro Roscio comoedo*, *Pro Flacco*, eiusdem saeculi xv (b), cuius manus secunda (B) quantum valeat mox apparebit. His duobus codicibus orationis Flaccianae edendae maxima pars imprimis nititur. Duarum autem partium, unius exiguae alterius amplioris, textum necnon multorum singulorum locorum praebent fontes antiquiorum temporum.

Sunt praeterea codices ali minoris pretii saeculo xv scripti nonnumquam lectiones ueras uel notatu non indignas exhibentes. Eorum singuli non nominantur, sed siglo § uel complures uel singuli significantur, nisi quod lectiones codicum ab Hieronymo Lagomarsini S. J. collatorum numero signatorum saepe afferuntur (*Lag.*). Ceterum Ludouicus Fruעתel, qui apparatus Lagomarsiniani partem ad orationem Flaccianam per-

¹ *Anecdota Oxoniensia*, class. ser. xi (1909) 79-84.

² Cf. Alfredi Klotz stemma in praefatione editionis orationis Quinctianae p. vi propositum; Andream Boulanger, p. 68 editionis Budé.

tinentem contulit, praeter illum codicem **b** (nr. 6) omnes deterioris notae esse iudicavit¹. Illi autem, quibus editio Turicensis praecipue nititur Bernensis 254, codicis **Σ** gemellus Salisburgensis 34 (nunc Monacensis 15734) post inuenta Clarkiana omni auctoritate carent².

Iam redeamus ad huius editionis fundamenta. In archetypo illo deperdito erant duae lacunae ampliores, una post 'conseruandam salutem' p. 22,10, altera inde a p. 62,7 (primum ut) usque ad p. 66,15 (esse cetera) quae quomodo compleantur mox demonstrabitur. **Σ** et **b** innumerabilibus omissionibus singulorum uel plurium uerborum et cuiusvis generis mendis uitiatii sunt, praereborum, casuum, modorum commutationibus et confusionibus et originaria scriptura continua perperam separata. Sed interpolationibus non sunt corrupti; in margine codicis **b**, cuius manu priore (**b**¹) nonnullae lectiones non traditae, sed excogitatae praebentur, manu secunda permutatae lectiones optimae e fonte alio sumptae notatae sunt.

Antiquorum temporum fontes hi sunt. Scholiasta Bobiensis p. 93,27 - 108 editionis Stanglianae (*schol.*), intra quod scholiorum spatium desunt paginae quatuor palimpsesti post p. 95,22, quibus absumptis multa fragmenta ad complendam lacunam priorem necessaria deperdita sunt; duae post p. 97,21 inter §§ 9 et 12; quattuor post p. 100,17 inter §§ 21 et 33; octo post p. 105,21 inter §§ 53 et 77. Scholiastae suberat oratio integra.

Fragmentum Mediolanense, quod inest in cod. Ambrosiano R 57, olim Bobiensi saec. v (externum quia sus) (**A**) partem lacunae prioris supplens.

Codex tabularii Basilicae Vaticanae H 25 saec. IX (**V**), folia 9^r-11^v (-egentium); uidetur inuentus esse saeculi xvi decennio III medio, cf. editionis Ciceronis Teubnerianae uol. VII p. xli; uol. VIII p. xix.

¹ P. xxiv praefationis suae.

² De reliquis codicibus saeculo quinto decimo scriptis optime meritis est Eduardus Stroebel, qui quinquaginta fere codices excussit. Sed hos recentiores ad textum constituendum minimi pretii esse cognouit. Cf. Clarkii praef. p. xv sq. Fruechtelli p. xxiii.

Huius codicis affinis fontem praebuisse codicis **b** manus secundae **B** putandus est¹.

Codex Nicolai Cusani cardinalis C 14 (nunc 52) (**C**) excerpta Seduli Scotti continens, saec. XII.

De Supplemento Peutingeriano (p. 62,7-p. 66,16) codicibus non seruato, cuius fons ignotus est, p. 9 sq. seorsum disputabitur.

Iam primum **Σ** **b**¹**B** = quibus mendis grauioribus coniuncti sint proponatur adscriptis emendationibus. P. 21,16 bonis; nobis *Faerm.* 27,9 temperatissimum (item **C**); temperantissimum *Lamb.* 27,20 prudentes; prudentes *Hevri. Naug.* 32,21 cum in summo imperio; summo cum imperio § 35,21 imperii; imperiis *Faerm.* 43,15 dubitatis; dubitabit § V (-uitis) 44,16 ut (item **V**); et *Muell.* 48,4 fidei is; fidei ei *V* 59,22 seruata; serua *Ang.* 66,16 luceius; Apuleius *Hombert* 68,24 sit; fuit *Naug.* 69,26 prudens; pudens *Man.* 68,24 prudentissimum; pudentissimum *Man.* 71,19 posset; possent § 76,7 id quod; quod § *Naug.*¹

Nunc omnes illi testes quid quisque ualeat examinandi sunt et quae inter eos ratio intercedat explicandum est.

Σ **b**¹ quibus mendis grauioribus coniuncti sunt, eorum notemus haec: p. 27,3 hostes; hosce **B** 28,1 dein; demique **B** 29,6 tum; autem **B** 33,5 spem (item **B**): speciem § 35,2 et; sed **B** 35,13 sunt; sint **B** 35,14 uidentur (item **B**); uideantur § 53,12 queruntur; querantur **B** 53,22 una; uno **B** 53,26 auulsum; amissum **B** 54,17 sedem (item **B**); fidem § 56,8 component; anteponant **B** 57,18 affectis; affectatis **B** 59,14 conuertitur; auertitur **B** 61,17 mulieribus; mulierculis **B** 76,29 arbitraretur; arbitretur **B** 77,15 imploratam (item **B**); implorat ac *Ang.*

Sed saepissime **Σ** et **b**¹ inter se differunt; sunt corruptelae codicis **Σ** propriae hae selectae: 20,29 nostra nostris; uestra-uestris **b** 21,13 sentiat; sentit **b** 26,23 laesas; laesae **b** 28,7 illud (item §); istud **b** 28,11 respondetur; respondent **b** 28,15 ipse agebat (*corr.* in *mg*); ipse aiebat **B** 30,8 cogitur; cogimur **b** 30,20 uolebant; nolebant **b** 30,25 sophismata; psephismata **b**

¹ *V* in Flacciana idem ualet atque Taurinensis in Quinctiana.

2,12 diuidendum: uidendum b 32,17 largitionis: le-
 ationis b 32,18 proiecta: proiectat b¹ (perlectat B)
 3,18 surgente: eos urgente b 34,3 causatore: accu-
 tore b 35,20 creditate: crudelitate b 36,3 conueni-
 tum: conuendum b 36,24 iudices: duces b 38,10 igi-
 t. b 39,5 abeno: ab Aeno b 40,22 aut (at b): ab *Ang.*
 4,9 exoptata: exoptanda b 42,6 confitemur: con-
 fitemur B (confitentur b¹) 43,3 falsorum: falsarum b
 4,6 luto: lucro b 43,18 efferebatur: atseruatur
Le. asserbatur V 44,5 quod aut (quod haud b¹ quod
 za B): quum (cum) tua V arbitraremur: arbitremur b
 48,3 ueratus: Nerati V *schol.* (neratii b) 52,22 in
 ta: inuita b V 54,12 cura: curia b 54,14 pergameni si:
 argami nisi § (pergameni nisi B pergamenum b¹) 55,22
 vsum: nysium B *om.* b¹ 56,7 cannis: cum his b
 5,31 maledicta: maledicta b 59,8 cesuium: Caesium
 esium B) (Ennium b¹)
 59,22 unita: uicta b 59,29 si: sis b 60,7 po. Ro.:
 actor *Naug.* (ppts.ro b) 60,15 oratores: aratores b
 25 debuisse: debuisse b 70,17 iniuriatus: iniuratus b
 25 quam contra iecerat: quacum traiecerat B (quam
 iecerat b¹) 71,2 blactanditur: blanditur b 71,6 aut
 b¹: tu B 72,30 cum: ciuium b 74,1 gratulatio con-
 uata, *in Ang.* gratulatione conseruatus: gratulatio
 ascuta b 75,8 expectatissimae: et spectatissimae b
 15 C. Pomptino (Cn. Pomptio B): C. Pomptino *Lamb.*
 23 qui iuratus: quae uirtus b 77,1 potuerint: po-
 tuerunt b

De tot autem codicum Σ et b discrepantiis hoc de-
 monstracionis loco nihil monendum esse duco nisi, ne
 s ex illis non posse codicum exemplar fuisse unum coi-
 nit, id quod initio statuius, plurimis corruptelis
 licis Σ subesse idem uerbum uel eandem uerborum
 sequentiam atque codici b, sed eadem uerba in b
 he descripta deformata esse in Σ scribae uel ignoran-
 tis locis male cognosceret siue obiter legeret siue
 tinuo scriptas perperam separaret.

Rursus inuenimus corruptelas codicis b prioris ma-
 (b¹) proprias: p. 20,22 profectus: perspectus Σ B
 t iudicium (item Σ): iudicium Σ B 21,9 acciderent:
 derunt Σ B 21,14 indicabant: iudicabit Σ *schol.* in-
 ibitis B 22,2 repetitur (reperitur Σ): rapitur Σ B 22,6

expant: expectant Σ B 22,9 fuerunt: fuerint Σ B 28,15
 ipsi aiebat: ipse aiebat B(-agebat Σ) 33,15 congruere:
 coarguere Σ B 36,6 causam quae maxime: causam quam
 maxime Σ B 36,14 non factum iudices confitentur:
 nos... confitemur Σ B 36,16 non est opus fuerit: non
 opus fuerit Σ B 36,23 uestri *ter b*: nostri *ter Σ* 37,23 ro-
 gabamur: erogabamur *Man.* rogabamur Σ B priore:
 postero *Lag.* 13 postremo Σ B 40,22 sextilius: sextilio
 B sextullio Σ 40,24 audimus: audiamus Σ B
 41,6 legit: iecerit *Victorius* (legerit Σ B) 42,6
 confitentur: confitetur B (confitemur Σ) 42,8 coram:
 ceram Σ B 42,12 sententiam: scientiam Σ B 42,19 com-
 morabor: commouebor Σ B 44,5 quod haud (quod
 aut Σ): cum (quum) tua V (quod tua B) 44,11 et illud:
 at istud B (ut istud V ut istud Σ) 45,13 turbis: turpis-
 sumis V turpissimis ω *schol.* 48,2 homines: hominem
 Σ B 48,11 fusio (fuso Σ fuso V): Fufiis (fusiis B) 49,4 fecit:
 facit Σ B (*infra uerborum tempore praesenti dictorum*
seriem!) 53,6 ipsam: ipsi Σ B 54,13 continuum: con-
 tionum Σ (in contione B) 54,15 fortes: forte Σ B 55,22
 eunuchium: Euhium *Lachmann* euium Σ euchium B
 55,29 noluerunt: noluerunt Σ B 57,6 non modo: modo
 Σ B 60, 2-3 nomen uetus *post* inuideo: nomen uetus
post faciem nouam Σ B 60,8 cur igitur unius tu: cur
 ergo unus tu Σ B 61,16 quid: quaeso § (quasi Σ B) 61,28
 praescriptiones: proscriptiones Σ B 67,19 in arianum:
 in manum § *schol.* in manu Σ B 72,12 in eandem opti-
 morum poenas: in eandem impiorum poenam optime
 meritos Σ B 73,22 conuinctum: conuictum Σ B 77,17
 sponderam: sponderim B (sponderim Σ)

Idem quod de corruptelis codicis Σ statuius,
 inuicem de illis prioris manus codicis b declarandum
 est, dico plurimis certe locis uerba fontis communis
 scribae b¹ negligentia legendi mutata uel deformata
 esse. Sunt autem loci qui lectionem traditam communi
 testimonio Σ et B confirmatam a scriba suo ingenio
 indulgente mutatam esse suspicionem moueant uelut
 p. 37,23 priore: postremo Σ B 42,19 commouabor: com-
 mouebor Σ B 45,3 testimonio: crimine V B *schol.* 54,15
 fortes (*continuuatur* 'hae ciuitates'): forte Σ B 61,16 cui
 quid tandem probasti: cui quasi *e.q.s.* Σ B quaeso § *Ang.*
 55,22 'eunuchium' scribae *coniecturam esse suspicor*:
 euium Σ euchium B

Iam procedamus ad id quod e tribus tabulis lectionum antea propositis colligitur. Emendandam enim plerisque locis et communes codicum Σ b¹ et utriusque propriae corruptelae lectionibus manu B in margine codicis b adscriptis ex alio fonte eoque uetere et bono sumptis. Fuit autem is codicis V propinquus, ut ex eorum rationis parte apparet quam codice V traditam habemus¹; p. 45,2 quoniam VB : uerum etiam ω om. b¹ 45,3 crimine VB *schol.*: om. Σ testimonio b¹ 45,13 profitetur VB : profitetur Σ b¹ 46,7 et conficiantissima VB : om. Σ b¹

Sed fons ille uetus et bonus ipse corruptelas satis multas continebat et quibus enumerandae sunt hae: p. 26,12 ea uero (*uerbis* eadem praetura *omissis* l. i, 3): at uero Σ b¹ 28,27 nostri maiores: nostri mores Σ b¹ 34,22 tum: autem Σ b¹ 36,10 repententis: reperientur Σ b¹ 36,30 sumptu: cultu Σ b¹ 38,26 nostra ista: utrum ista Σ b¹ 55,2 sed non: si non Σ b¹ 55,9 hortandis: orandis Σ b¹ 55,25 non modo non: non modo Σ b¹ 57,9 habetur: habebatur Σ b¹ 57,14 uiribus: uribus Σ b¹ 59,6 manifeste: manifesto Σ b¹ 59,22 est locata: elocata Σ b¹ 68,20 non solum non: non solum Σ b¹ 70,19 latum: lautum Σ b¹ 71,27 sensu: censu Σ b¹ 75,15 Cn. Pompelo: C. Pomptino *Lamb. C. Pontimo* Σ

Accedunt lectiones quae Ludouico Fruechtel² uidentur esse coniecturae superuacuae siue a correctore B ipso excogitatae siue ex exemplari ab eo transcriptae: p. 31,4 retineremus: teneremus Σ b¹ 32,23 mirandum non: mirandum uero Σ b¹ 36,17 tempore: praetore Σ b¹ 42,18 hoc: hic Σ b¹ 54,13 in contione: contionum Σ (contionum b¹) 54,30 patri Flacci: patri Flacco Σ b¹ 57,14 maximam: maritimam Σ b¹ 57,15 gentem: generaret Σ cf. *infra* p. 12 60,18 magis: et magis Σ b¹ 68,18 ratum: rectum Σ b¹ 70,9 pecuniam: pecunias Σ b¹ 70,11 om. est: est crimen est Σ , Praeterea superlatiuos posuit pro positiuus p. 26,13; 29,17.

Quaestiones ergo ad Σ b¹ B , dico ad eorum uitia et uirtutes pertinentes uideamur absolute praeterquam quod de lacuna utriusque codicis Σ et b tertia nondum

¹ Praef. p. 2 sq.

² Praef. p. xxii.

dictum est. Ea enim hians inter p. 48,18 (inde a 'pecuniam') et 52,18 (usque ad 'in re sit') in ipso codice b completa est e codice V(aticano) saec. ix, qui continet p. 43-4 (inde a uerbis 'litterarum si ueras') usque ad p. 53,5 (egentium).

Hoc codice, qui ipse correctorem (V^2) habuit per multa manus prioris (V^1) peccata emendantem, satis multae lectiones uerae praebentur quarum exempla nonnulla afferro: p. 43,15 dubitauit (u *pro* b; dubitabit ζ): dubitatis ω 44,5 quum tua: quod tua B quod aut Σ quod haud b¹ 44,10 emissio *item schol.*: dmissio (*inter* d *et* m *superscr.* i) Σ demisso b

44,11 accusationis: actionis ω 45,2 quoniam *item* B om. Σ b¹ 3 crimine *item* B *schol.*: om. Σ testimonio b¹ 6 temnites *item* B : temutes Σ tenites b¹ 13 profitetur *item* B : profitetur Σ b¹ 46,4 Pollis: Poles ω 7 et conficiantissima *item* B : om. Σ b¹ 47,8 usque: hiis que Σ 48,13 tamen: quidem ω 54,14 speciem V b: faciem ζ 53,1 istius: ipsius ω 12 adeo: eo ω

Menda rursus codicis V grauiora haec liceat proponi: p. 43,7 sit: sinunt ω 10 recitatis: recitat iis ζ recitat his Σ recitant his b¹ recitatur his B^2 12 cui cum V (cum ω) huius modi V^2 in *rasura* (*ante* cui cum tabulae): cuiusmodi *coni. Schuetz* cuiuscemodi Σ cuiusmodi b *totus igitur locus in V corruptus* 21 aucturim iuriae: auctor iniuriae Σ b 44,1 haec feretur (-ertur in *rasura* V^2): eferretur *Faern.* eferretur Σ eferretur b 8 admisisti: amissisti Σ b 45,1 possas (-as in *ras. V^2*): posset ω 46,4 lysiae: Lysaniae Σ b 10 crenatur: creantur Σ b 13 fide: eidem *Lag. 19 Faern.* iidem B idem Σ b¹ indem: in aedem ω 47,3 in ea quae: hi (ii ζ) neque ω 24 allam impudentam: illam impudentiam Σ b 43,1 si loga: Stloga *Gar. stola* Σ scola b 49,9 debilitores: debitores b 15 propriis (*alteri* p *superscr.* b): probris b 50,4 marcupia (*a¹ in ras. V^2*): mancupia b 20 ueniat lys.: uenio ad Lysaniam b 52,1 aperte *item* b : a patre ζ *ed. Ven.* 7 ciuitatem quae (que V^2) siue illem dicerem: ciuitatemque si uellem dicerem b 53,2 optumalius: optumalibus b 4 sed illonis e (*exp^uux. V^2*) inlatum: seditionis illatum Σ b

Postquam de affinitate codicis V et fontis secundae manus (B) codicis b supra actum est, adeamus fontem

illum antiquum grauisimum, lemmata dico scholiastae Bobiensis. In eis enim multae lectiones verae exstant: p. 21,1 hoc inquam tempore: hoc *semel* Σ B hoc tempore, hoc inquam tempore b¹ 21,23 condemnatus: damnatus ω (κατήχησις *somi c in hac sententia obseruari monet Ludouicus Fruechtel*) 21,10 alium *om.*: habent ω 30,10 esset: est ω 22 commequebat *bis*: commoueret ω (*veram esse scholii lectionem demonstravit Ludouicus Fruechtel praef. p. xxv*) 26 non (*anaphoram esse moneo*): nec ω (*falso respondens priori*) 32,6 sua quo: *om.* ω 67,21 nisi: sine ω 72,4 quo in motu: in quo motu ω

Confirmatur autem harum lectionum auctoritas contra ceterorum testium consensum uera praebentium eo quod compluribus locis scholiastae lemmata cum V concordant: p. 44,6 arborem: arborem fici ω 10 emisso: dimisso (*inter d et m superscr. i*) Σ dimisso b 45,3 crimine, *item* B: *om.* Σ testimonio b¹ 47,18 Heraclidam, *item* b¹: heraclidem Σ B postea nemo: nemo postea ω 48,1 Nerati: ueratus Σ nerati b. Scholiasta igitur textu usus est codicis V propinquo. Sed in eo non deerat lectiones sine dubio spernendae: p. 22,2 repulit *item* Σ b¹ repulit: B: pepulit *Bati*. 31,12 contentionis: contionis *schol.* 28 erant: erat Σ b 46,10: mensaris: mensaris Σ b 40,9 si: sit Vb 67,2 dicens: dices *ed. Ven. et Rom.* dices Σ b 3 proderet: perdere Σ b 12 sestullio *in comment.* 68,6 ad: at Σ b 70,23 festius: festius Σ b 73,20 M. Aquilium, *item* ω : M'. Aquilium *Man.*

Nunc tractandum est de duabus illis lacunis quarum initio mentio facta est. Fragmenta tantum eius orationis partis quae lacuna priore consumpta euauit potuerunt indagari. Ea secundum singulorum argumenta in ordinem redacta sunt hoc modo. Agmen ducunt p. 22 quinque lemmata scholiorum Bobiensium. Sequitur p. 23-24,13 fragmentum Mediolanense ab Angelo Mai detectum de quo u. supra p. 2. Deinde collocantur septem lemmata scholiorum p. 24,14-27 et excerpta Cusana numeris signata 10-17 p. 25-26,3: inserta autem sunt a Friderico Schoell *Rhein. Mus.* 51 (1896) 381 sqq. inter fragmenta 10 et 11, p. 25,3-6, fragmentum ab Arusiano Messio grammatico citatum et fragmentum ab Hieronymo bis laudatum. In codice Cusano cuius

excerpta e codice fluxerunt, in quo Flacciana et Fontiana confusae erant, fragmenta modo enumerata posita sunt sub inscriptione 'Pro Fonteio', id quod perperam factum esse Ludouicus Traube cognouit, post quem eorum argumenta orationis Flaccianae esse atque disputationis de testibus institutae Fridericus Schoell accurate demonstrauit. Etiam extra hanc lacunam complurium textus locorum testimonia fragmentis Cusanis porriguntur.

De altera codicum omnium lacuna inde a p. 62,7 (primum ut) usque ad p. 66,16 (esse cetera) pertinente quae Ludouicus Fruechtel p. xxvii sqq. praefationis suae explicuit, nunc complectar. Scribit Chunradus Peutinger Augustanus in adnotatione ad orationem *P. L. Flacco* editioni Cratandrinae (1528) praemissa his uerbis:

Quum superioribus diebus Hieronymus Rorarius Forouiliensis non uulgaris eruditionis apud nos in prandio fuisset et nomismata sua uetusta nobis ostendisset, dedit etiam uersus octo uel paulo plus supra quinquaginta quibus oratio haec Ciceroniana pro Flacco hactenus formis excusa deficiebat: hos addere curauimus.

Ex huius supplementi textu Isidorus sententiam excerptit (p. 62,19 sq.) et complurium locorum testimonia lemmatibus scholiorum exhibentur. Igitur dubium non est quin genuina Peutingeri a Rorario acceptit, siue is folium siue maiorem codicis partem habebat. Postquam autem Theodorus Mommsen fragmentum idem in excerptis Mariangeli Accursii (cod. Ambr. O 125 sup. fol. 180-183) inuenit, Ludouicus Fruechtel Accursium proferri statuit se editione Florentina posteriore usum esse i.e. Iuntina secunda anni 1521 atque eum eodem decennio fragmentum illud conscripsisse; sed id unde hauserit enucleare non potuit.

Deinde anno 1534 Heruagius fragmentum in editionem suam inseruit paucis locis mutatis. Eodem anno Naugerius in editione Victoriana textum dedit multis locis a Cratandrina discordantem, paucis cum Heruagiana consentientem, rursus autem ad quem fontem illae discrepantiae redeant ignotum est. Quod ad Naugerii fidem attinet, compluribus locis perpensis Fruechtel negare non audet illi codicem aliquem praesto

fuisse. Inter Cratandrum et Naugerium medium quendam locum obtinet Accursius; Heruagium sequitur Silius, Naugerium Robertus Stephanus (1539) et Carolus Stephanus (1555).

De codicum orthographia pauca adnotanda sunt. V sonum illum quem Quintilianus 'medium quendam U et I litterae sonum' dicit, saepius scribit ueterem scripturam retinens: p. 45,13 turpissimis 47,20 leuissimi V³ (-imi V¹) 49,7 existumare V³ (-tim-V¹) 51,17 existumatine (pro -ione) 53,2 optumalius (pro -matibus). Praeterea saepius scribit u pro b, at pro ad, apud. In b ubique iuuenimus extiti et similia. Adde p. 38,9 sq.: eppi, agri, cesti, sed Domitii Σ oppii agri sextii b.

Restat ut agamus de quibusdam locis ad quos sandos uel explendos a uariis uaria proposita sunt siue eorum alii difficultates sui generis praebent:

P. 20,14 (13 numquam-existimaui-D. Laelium-), 'summae dignitatis eam (Σ) suscepturum accusationem': suae conu. A. Klotz eam Σ; causa b¹ Lag. 24 A. Klotz L. Fruchtel. In lectione codicis Σ nescio an attributis quae sunt 'optima ipsum spe praeditum' et summae dignitatis' laudes afferri non bene concordantes aliquis iudicet; delendum esse censet Karsten attributum q.e. summae dignitatis. Hoc obicienti arridebit codicis b lectio qua accepta non potest non mutari 'summae' pro quo adiectiuo apte conu. 'suae' Alfredus Klotz, quem sequitur Ludouicus Fruchtel. Equidem illam obiectionem non tanti facio ut non teneam lectionem Σ cum Alberto Clark et Andrea Boulanger; est enim 'dignitas' hoc loco 'Ehrenhaftigkeit'.

P. 20,17 (16 accusationem quae ... potius quam ipsius) 'uirtuti atque institutae (ω) adulescentiae conueniret'. Proposuerunt 'instituto' Faern. 'institutus' Carolus Halm 'institutae rationi' Iwanus Mueller ex Cluentiana 42 'uirtuti itaque institutae' Lehmann. Quaerendum est, utrum 'institutus' non adiecto aduerbio uelut 'liberaliter' idem ualeat atque παραδειγματικός, id quod contextu postulat. Si non sufficiat, praeferam 'institutis' uel 'institutae rationi'.

P. 22,8 sqq. (7 utinam inimici-) 'mecum potius tum est utrum tum Σ utrum tum est tum B tum est utrum tamen b¹ alia uariantur in aliis Lagomarsinianis. Interpolatum est contendant siue contenderent ante

tum siue utrum in paucis Lagomarsinianis et aliis (ante tum in b¹), inde aestiment utrum tum conu. Ioannes Nicolaus Madvig. At lacunam statuit Schoell post potius.

Idem exempli gratia supplieuit haec: potius <fuisse repentem senatum populumque Romanum; quin incertum est utrum tum e.g.s.

P. 23,5: condicionemque <constituere> conu. Mai <statuere> Beter <instituere> Schoell e Mur. 60 <praescribere ut-> Adolphus du Mesnil.

P. 26,21 sqq.: quamquam textum traditum mutari minime necessarium esse censeo, uariorum proposita praeterenda non sunt: in tam... tam multis decretis tot hominum gratiosorum laesa uoluntate quae e.g.s. Koch cum in... laesae <sint> uoluntates, quae Clark in tam uariam iuris dictionem, tam multa decreta tot... laesas uoluntates quae Schoell; conuincis coniecturis prima et tertia in tam uariam iuris dictionem, tam multa decreta tot h. gr. laesa uoluntate quae malit Fruchtel.

P. 35,23 sq. (22 sed cum L. Flacci res agatur), 'cuius ex familia qui (ω) primus... primus... consul fuit, cuius uirtute... libertas in re publica constituta est, quae... honoribus... permansit'.

De hoc loco disputauit Du Mesnil p. 93 sq. commentarii sui. Habet enim enuntiatum amplum duas offensiones, priorem, quod uox 'cuius' primo obtutu uidetur anaphora esse, sed re uera referenda est ad diuersos, initio ad L. Flaccum, deinde ad Valerium Poplicolam, alteram offensionem, quod uox 'quae' referenda est ad uocem 'familia' longe distantem eamque in enuntiatu hypotactico positam, cum debeat esse loco praeclearo. Itaque temptauerunt uaria: ex ea familia cuius qui (uel cuius ex ea familia cuius qui) Madvig, quem sequitur Fruchtel; qua ex familia qui Clark; cuius familia usque ad hoc tempus... permansit Kayser deletis uerbis interiectis; denique an eiusque familiae ex qua qui interrogat Fruchtel. Tantam enuntiatu partem deleri quantam uult Kayser, uix quisquam concedat, aliorum autem propositorum illud loco postremo alatum optimum esse iudico, quod eo duae offensiones tolluntur, etsi altera non tota. Sed in textu tradito uis quaedam inesse mihi uidetur, ut offensiones possint tolerari. Nihil ergo mutandum esse censeo.

P. 57,15: (18 cuncta Graecia... Asiae maritimam

oram... cinxit urbibus) 'non ut munitam coloniis illam gentem, sed ut obsessam teneret'.

Gentem B generaret Σ augeter b' gubernaret § regeret *Mueller*, constringeret *Clarke* (ex or. *De lege agr.* 1,16) regionem *Reinholdus Klotz* generatim *Fruchtel* (e Caes. b. G. 1,51,2. 7,19,2)

E lectione absurda q.e. 'generaret' in qua propter ipsam absurditatem latere posse uerum ab initio suspicandum est, felicissime uerum elicit *Fruchtel* (tamen non receptum editione *Bude*); aliarum autem lectionum traditarum quae sunt uoces 'augeter' et 'gubernaret', coniecturis uidentur deberi. Quod uero attinet ad lectionem traditam q.e. 'gentem', offensionem quidem non habet id ipsum quod uox orae commutata est uoce gentis i.e. terra incolis, sed id hoc loco fieri uerisimile non est respicienti illius orae indigenas multarum gentium esse.

Satis multae lectiones in textum receptae debentur editionibus saeculorum imprimis sexti decimi, deinde septimi et octauo decimi, quarum tabula ante conspectum librorum proponetur. Earum plurimas et grauisimas tribuerunt, excepto Cratandrinae fragmento Peutingeriano, Naugeriana secunda, Manutii Veneta, Faeriana, Garatoniana. Plerasque certe emendationes inde allatas inuentas esse ab editoribus ipsis aliisque uiris doctis uerisimile est, sed non deesse sumptas ex ignotis saeculi quinti decimi apographis quae ipsa coniecturis non carerent.

Post *Alberis Clarke* praefata inuenta (u. *supra* p. 1) edenti Ciceronis *pro Flacco* orationem apparatu critico instaurandam praesto sunt copiae luculentae a *Ludouico Fruchtel* in editione Teubneriana diligentissime comparatae. Traditarum autem lectionum materiam meo iudicio usus fere totam inde repetiui — quid enim causae sit eius minuendae praesertim cum testes notatu digni pauci sint? sed coniecturas nostris temporibus propositas aliquot in meum apparatus non recepi etsi *Fruchtel* laudabiliter parcus est eas afferendi. Quas attuli in apparatu omnes examinando dignas esse iudico quamquam textum non mutare praefero.

Institui apparatus criticum ita, ut lectiones in textum receptas illic non repetere mihi in proposito esset nisi ubi timendum erat, ne parum appareret quae

ratio inter textum et apparatus intercedat. Attamen saepenumero lectio in apparatu repetenda erat, cum non codici, sed editioni alicui debebatur; alio enim modo unde sumpta esset latebat.

In praefatione componenda imprimis id studui, ut exemplis luculentis demonstrarem, quae cuiusque testis sint uitia et uirtutes, quid quique ualeat. Ita fit ut magna praefationis pars dispositione et copiis dissimilis sit editionis Teubnerianae.

Ceterum uelim profiteri noua expectanda non esse in fundamentis editionis Flaccianae iactandis. Sed spero me noua attulisse si non multis, sed aliquot locis explicandis, ut tradita melius intellegantur itaque confirmentur.

A. d. VIII Id. Mai anno MDCCCCLXIII.

FRIDERICVS ZUCKER

CONSPECTVS STVDIORVM
AD TEXTVM PERTINENTIVM

(*Hermann Thomas?*) *Karsten*, «Mnemosyne» N. S. 7 (1879) 300 sqq. *Jos. Klein*, Über eine Handschrift des Nicolaus von Cues Berlin 1866. *Hermann Ad. Koch*, Coniectanea Tulliana Programma Portense (Schul- pforta) Naumburg 1868. *Krafft*, Programm Aurich 1883. *C. A. Lehmann*, «Hermes» 14 (1879) 627 sq. «Wo- chenschr. f. Klassische Philologie» (1884) 938 sqq. *Joan- nes Nicolaus Madvig*, Epistula critica ad Orellium 1828; Aduersaria critica ad scriptores Graecos et La- tinos 1871-73. *Pluyg*. 1.^a = *W. G. Phuygers*, «Mnemo- syne» 6 (1857) 138 sqq. N. S. 9 (1881) 138 sqq. *Schoell- Friix Schoell*, «Rhein. Mus.» N. F. 51 (1896) 381 sqq. *Éduard Stroebel*, «Philologus» 52 (1894) 489 sq. 70 (1911) 442 sqq.

CONSPECTVS LIBRORVM

A = cod. *Ambrosianus* R 57 olim *Bobiensis* deleticius saec. v; continet *fragmentum q.d. Mediolanense* p. 6,2-7,8.
V = cod. *tabularii Basilicae Vaticanae* H 23 saec. IX membranaceus; continet p. 28,19-43,8 (littera- rum si ueras... est egentium).
C = cod. *Nicolai Cusani* C 14 (nunc 52) *excerpta Se- duli Scotti* continens saec. XII.
Σ = cod. *Parisinus* 14 749 olim *S. Victoris* 91 saec. XV.
b = cod. *S. Marci* 255 (*Bibl. Nat. Flor.* I IV *Lag.* 6) saec. XV.
b¹ = librarius ipse.
B = corrector.

CONSPECTVS LIBRORVM

17

§ = codd. recentiores siue plerique siue singuli *Lag.* = collationes ab *H. Lagomarsino* cardinali (1698-1773) e compluribus codicibus re- centioribus comparatae.
ω = **Σb** cum § plerisque.

schol. = scholia *Bobiensia* palimpsesti saec. V.

Supplementum *Peutingianum* p. 62,7-66,16.

Versus octo uel paulo plus supra quinquaginta quos *Chunradus Peutinger* ab Hieronymo *Rorario* *Foroiu- liensi* sibi datos esse affirmavit, codicis non traditi in editione *Cratandrina* anni 1528 ab illo publicati. Accedunt lectiones in excerptis *Mariangeli Accursi* (cod. Ambr. O 125 sup. fol. 180-183) exstantes, *Naugeri* in ed. *Victoriana* mense Dec. anni 1534 emissae, praeterea editionis *Hervagianae* quae eiusdem anni mense Febr. prodiit ab illis *Cratandrinis* discrepantes.

- Ang.* = *Nicolaus Angelius* (Angeli), Orationes Florentiae 1515.
Naug.¹ = Orationum editio *Alđina* Venetiae 1519 curata ab *Andrea Naugero* (Nauagero).
Cral. = Opera omnia per *Andream Cratandrum* Basileae 1528, inest Peut. = *supplementum Peutingianum*.
Herv. = Opera omnia ex officina *Hervagiana* (*Johannes Hervagen*) Basileae 1534.
Naug.² = Operum omnium editio qu. u. *Victoriana* ex exemplari ut uidetur *Naugeri* in officina *Juntae* Venetiae 1534-37.
Rob. Steph. = *Robertus Stephanus* (Estienne) Opera Parisiis 1539.
Man. = *Paulus Manutius* Orationes Venetiae 1540-46; ad marginem exscripsit paucas lectiones *Levinus Torrentius* archepiscopus *Brabantiae*.
Camerarius = *Joachimus Camerarius* Opera omnia Basileae 1540.
Sylu. = *Franciscus Syluius* Orationes cum *Francisci Syluii* commentariis Basileae 1532 Oratio pro *Flacco* cum comment. *Francisci Syluii* Parisiis 1535.
Car. Steph. = *Carolus Stephanus* (Roberti frater) Opera Parisiis 1555.
Faern. = *Faernus* (*Gabriello Faerno*) *Cremonensis* 1563.
Lamb. = *Dionysius Lambinus* *Monstroliensis* Opera omnia Parisiis 1566.
Gruterus = *Janus Gruterus* Opera omnia *Hamburgi* 1618, insunt *Gul.* = *Jani Grutelmii* *Lubeckensis* notae.

- Graeu.* = *Joannes Graevius* *Naumburgensis* Opera omnia cum notis uariorum *Amstelodami* 1695-99.
Gar. = *Gasparus Garatoni* *Rauenensis* Opera omnia ex recensione *Graeui* *Neapoli* 1777-88. *Lectiones* codicis V ipse exscripsit *Garatoni*.

Joannes Augustus Ernesti Opera omnia *Halae* 1774-77.
Christianus Godofredus Schuetz Opera omnia *Lipsiae* 1814-23.

- Orelli* (*Joannes Casparus*)-*Baier* (*Joannes Georgius*)-*Halm* (*Carolus*) Opera quae supersunt omnia editio altera emendator *Turici* 1845-62.
Baier (*Joannes Georgius*)-*Kayser* (*C. L.*) *Lipsiae* 1862-69 ed. *Tauchnitziana*.
Reinholdus Klotz Scripta quae manserunt omnia *Lipsiae* 1851-61, deinde 1863-74 *Bibliotheca Teubneriana*.
C(arolus) F(ridericus) W(ilhelmus) M(üller) Scripta quae manserunt omnia part. II uol. II *Lipsiae* 1908 *Bibliotheca Teubneriana*.
Albertus Curtis Clark *Orationes Oxonii* 1909, postremum impressa 1956 *Editio Oxoniensis*.
Ludouicus Fruedtel Scripta quae manserunt omnia, uol. VI 7 *Lipsiae* 1932 editio singularis minor 1932 *Bibliotheca Teubneriana*.
Andreas Bostlanger *Discours* t. XII *Paris* 1947 *Edition Budé*.

CVM COMMENTARIIS

- Adolf Du Mesnil* *Ciceros Rede für L. Flaccus*, erklärt von *Leipzig* 1883.
T. B. L. Webster *M. Tullii Ciceronis Pro L. Flacco oratio*, edited with introduction and notes by *Oxonii* 1933.
S. F. Moscrop *M. Tullii Ciceronis Pro L. Flacco oratio* with introduction, notes and vocabulary *London* and *Glasgow* 1933.

41 Atque hic Dorylensis nuper cum efferretur magna frequentia conuentuque uestro, mortis illius inuidiam in L. Flaccum Laelius conferebat. Facis iniuste, Laeli, si putas nostro periculo uiuere tuos contubernales, praesertim cum tua neglegentia factum arbitremur. 5 Homini enim Phrygi, qui arborem numquam uidisset, fiscinam ficorum obiecisti. Cuius mors te aliqua releuauit: edacem enim hospitem amisisti; Flacco uero quid profuit? qui ualuit tam diu, dum huc prodiret, mortuus est aculeo iam emisso ac dicto testimonio. 10 At istud columen retentionis tuae, Mithridates, potestaequam biduum retentus testis a nobis effudit quae uoluit, omnia repressus, conuictus fractusque discessit. ambulat cum lorica; metuit homo doctus et sapiens, ne L. Flaccus nunc se scelere alliget, cum iam testem illum effugere non possit, et qui ante dictum testimonium sibi temperarit, cum tamen aliquid assequi

6-7 homini... obiecisse (sic cod.). *schol.* 8-10 Flacco... testimonio *schol.* 12-13 effudit... discessit C

1 Dorulenis V nuper (om. cum) Σ cum nuper b efferretur] *Faern.* haec feretur (-ertur in *ras.* V¹) V efferretur Σ efferretur b magnae V efferretur, magna... consensuque *distinx.* *Muell.* 2 conuentuque] *Kayser* consensuque Vω consensuque *Naug.* 3 in Flaccum Laelius V¹ in L. Flaccum L. Laelius V¹ satis (*pro* facis) Σ 'non male' *Fruecht.* 4 nostros (sic) periculo V periculo nostroω tuos]ω uos V 5 quum tua V quod aut Σ quod haud b¹ quod tua B arbitranur Σ 6 *frugi schol.* frugi V arborem] V *schol.* arborem fici ω uidisse *schol.* 7 te aliqua releuauit] *coni.* R. *Klotz* te aliqua releuauit V te ex aliqua parte releuauit ω 8 admisisti V 9 profuit *cod.* *schol.* quid *pro* qui B hinc in *mg.* Σ prodires V 10 dimisso (*inter* d et m *superscr.* i) Σ demisso b 11 at istud] B ut istud V ut istud Σ et illud b¹ actionis ω potestaequam quam V (-qua *del.* V²) 12 uidum V a uobis b¹ quae V² q' V 13 repraesens V repraesens C reprehensus ω 14 ductus V¹ 15 allicet V¹ 16 effugit V¹ in *ras.* ecfugit V¹ ut uidetur et *coni.* *Muell.* ut V 17 temperauit Σ tum cum aliquid b¹

posset, is nunc id agat, ut ad falsum auaritiaet testimonium uerum malefici crimen adiungat. Sed, quoniam de hoc teste totoque Mithridatico crimine disseruit subtiliter et copiose Q. Hortensius, nos, ut instituumus, ad reliqua pergamus.

Caput est omnium Graecorum concitantorum, qui 18 cum accusatoribus sedet, Heracles ille Temnites, 42 homo ineptus et loquax, sed, ut sibi uidetur, ita doctus, ut etiam magistrum illorum se esse dicat. At, 10 qui ita sit ambituosus, ut omnis uos nosque cotidie persalutet, Temni usque ad illam aetatem in senatum uenire non potuit et, qui se artem dicendi traditurum etiam ceteris profiteatur, ipse omnibus turpissimis iudiciis uictus est. Pari felicitate legatus una uenit 43 15 Nicomedes, qui nec in senatum ulla condicione uenire potuit et furti et pro socio damnatus est. Nam princeps legationis, Lysania, adeptus est ordinem senatorium, sed cum rem publicam nimium amplecteretur, pecculatus damnatus et bona et senatorium nomen 20 amisit. Hi tres etiam aerarii nostri tabulas falsas esse uoluerunt; nam seruos nouem se professi sunt habere, cum omnino sine comite uenissent. Decreto

3 totoque Mithridatico crimine *schol.* 9-11 et qui... persalutem *cod.* *schol.* 13 turpissimis iudiciis *cod.* *schol.* 16-19 et furti et pro furti socio damnatus est *schol.* nam (p. 32, 11) Lysanias adeptus... damnatus est *schol.*

1 possas (-as in *ras.* V¹) V nunciat V² in *ras.* (om. is) ad ut V¹ fa-*indux.* V¹ 2 uerum etiam ω quoniam] VB om. Σ b¹ 3 toto quae V¹ crimine] om. Σ testimonio b¹ 4 subtiliter V et subtiliter Σ b¹ quintus V 6 graegarum V¹ 7 aeraclides V temutes Σ tenites b¹ 9 aliorum Σ esse se ω 9-11 dicat et qui... persalutet. Temni *priores ante Baieri distinctiones, qui idem emendauit* at et V *schol.* ω 10 nos que V nos *schol.* (om. -que) 12 potuit is et V potuit et is qui uel 11 is Temni *Stroebel* 13 profitetur Σ b¹ turpissimis *Schol.* ω (turbis b¹) 14 conuictus ω conuictus Σ una legatus ω 15 neque ω 16 furtim V 17 Lysanias *schol.* ω 19 damnatus est V *schol.* Σ aerari V 21 se] om. Σ post sunt b

scribendo primum uideo adfuisse Lysaniam, cuius fratris bona, quod populo non solvebat, praetore Flacco publice uenerunt. Praeterea Philippus est, Lysaniae gener, et Hermobius, cuius frater Pollis item pecuniae publicae est condemnatus. Dicunt se Flacco 5 et iis, qui simul essent, drachmarum $\text{cc}10000$ dedisse.

44 Cum ciuitate mihi res est acerrima et conficientissima litterarum, in qua nummus commoueri nullus potest sine quinque praetoribus, tribus quaestoribus, quatuor mensariis, qui apud illos a populo creantur. Ex 10 hoc tanto numero deductus est nemo, et, cum illam pecuniam nominatim Flacco datam referant, maiorem aliam cum huic eidem darent, in aedem sacram reficiendam se perscripsisse dicunt, quod minime conuenit. Nam aut omnia occulte referenda fuerunt aut 15 aperte omnia. Cum perscribunt nominatim, nihil timent, nihil uerentur; cum operi publico referunt, idem homines subito eundem, quem contempserant, pertimescunt. Si praetor dedit, ut est scriptum, a quaestore numerauit, quaestor a mensa publica, mensa 20 aut ex uectigali aut ex tributo. Numquam erit istuc simile criminis, nisi hanc mihi totam rationem omni et personarum genere et litterarum explicaris.

9 quattuor mensaris *cod. schol.* 10 ex (*om.* hoc) tanto numero deductus est nemo *schol.*

1 scribendos (s *extr. uel* V) V lysaniam Σ 2 quod is ω 3 phylippus V 4 lysiae V fratrem V Polēs ω 5 publice V condempnatus V 6 is V hūs Σ dragmarum V (τ^1 V² *in ras.*) dragmarum Σ *forma numeri in* V; cc. | n. (= cc10000) xv milia ω 7 acerrime V (-ma V²) et conficientissima] *om.* Σ b¹ et conficientissimum litterarum diligentissima $\S$ *Lamb.* 8 nullus commoueri Σ moueri nullus $\S$ 9 tribus] *om.* V quaestoris b¹ 10 apud V crenatur V 11 cum] Σ *supra l.* cū V 12 maiorem etiam aliquam (aliam $\S$ *Lamb.*) ω 13 eidem] *Lag.* 19 *Faern.* fide V idem Σ b¹ idem ω in aedem] ω indem V 15 occultae V occultata referenda *ex* reficienda V 16 praescribunt V nominatim Flacco ω 19 quaestorae *ex* quaestura V 21 a uectigali B uectigalia V (-a *eras.*) istud ω 22 hanc] *Niebuhr* hunc V *om.* ω ex omni b¹

Vel quod est in eodem decreto scriptum, homines 45 clarissimos ciuitatis amplissimos usos honoribus hoc praetore circumuentos, cur hi neque in iudicio adsunt neque in decreto nominantur? Non enim credo significari isto loco illum, qui se erigit, Heraclidam. Vtrum enim est in clarissimis ciuibus is, quem iudicatum hic duxit Hermippus, qui hanc ipsam legationem, quam habet, non accepit a suis ciuibus, sed usque Tmolopetuii cui nullus honos in sua ciuitate habitus est 10 unquam, res autem ea, quae tenuissimis committatur, huic una in uita commissa sola est? Custos T. Auſidio praetore in frumento publico est positus; pro quo cum a P. Varinio praetore pecuniam accepisset, celauit suos cuius ultroque iis sumptum intulit. 15 Quod posteaquam Temni litteris a Varinio missis cognitum atque patefactum est, cumque eadem de re Cn. Lentulus, qui censor fuit, Temnitarum patronus, litteras misisset, Heraclidam istum Temni postea nemo uidit. Atque ut eius impudentiam perspicere possitis, 40 20 causam ipsam, quae leuissimi hominis animum in Flaccum incitauit, quaeso cognoscite. Fundum Cy-maenum Romae mercatus est de pupillo Meculonio. Cum uerbis se locupletem faceret, haberet nihil praeter illam impudentiam, quam uidetis, pecuniam sumpsit

6 quem iudicatum (hic *om.*) duxit Hermippus *schol.* 14 ultroque... intulit *schol.* 18-19 Heraclidam... uidit *schol.*

3 hi (i i $\S$) neque] ω in ea quae V 5 heraclidem Σ 6 in clarissimis est ω cibibus V isque Σ 7-11 *distinx.* *Muell.* Hermippus? qui... petiuit? ...sola est *prior*es hermippus *ex* hermippus V 8 a] *om.* V¹ usque] V hūs que Σ usque a *Lamb.* usque e *Bailler* molo V¹ Timolo b¹ tmolo Σ (i *inter t et m* Σ) 10 res] Σ *supra l.* tenuissimis] *ex* -mu V 11 uni ω 12 t.] *om.* V¹ 13 uarino Σ uarreno b 14 hūs Σ sumtum V 15 p. uarino ω 16 regna eius (*pro* re Cn.) V 18 misisset V heraclidem Σ B tempni V nemo postea ω 20 leuissimi V¹ ω 21 quaese V cumu (*pro* Cy-maenum) Σ 22 pupillo] ω *ex* pupilo V² P. *Vrsinus* 24 allam impudentiam V

mutuam a Sex. Stloga, iudice hoc nostro, primario, uiro, qui et rem agnoscit neque hominem ignorat; qui tamen credidit P. Fului Nerati, lectissimi hominis, fide. Ei cum solueret, sumpsit a C. M. Fufis, equitibus Romanis, primariis uiris. Hic hercule 'cornici oculum', ut dicitur. Nam hunc Hermippum, hominem eruditum, cuius suum, cui debebat esse notissimus, percussit. Eius enim fide sumpsit a Fufis. Securus Hermippus Temnum proficiscitur, cum iste se pecuniam, quam huius fide sumpserat, a discipulis suis didiceret Fufis persoluturum. Habebat enim rhetor iste adulescentis quosdam locupletis, quos dimidio redderet stultiore, quam acceperat; neminem tamen adeo infatuare potuit, ut ei numerum ullum crederet. Itaque cum Roma clam esset profectus multosque minuitis mutuacionibus fraudauisset, in Asiam uenit Hermippoque percontanti de nomine Fufiano respondit se omnem pecuniam Fufis persoluisse. Interim,

3-4 qui tamen... fide *schol.* 5 hic ercle cornici oculum ut dicitur *cod. schol.* 11-13 habebat (*om.* enim) rhetor... acceperat C habebat discipulos quos... acceperat *schol.* habebat enim rhetor iste discipulos quos... numerum conderet (*concederet cod. Ambr.*) *Arus. GL VII 465,10* 14 infatuare *schol.*

1 mutuam] B mutuam b¹ tum Σ tuma.s (V¹ tuma.s¹) exto V a] *om.* b¹ Stloga] *Gar.* si loga V stola Σ scola b iudices V 5 2 homines b¹ 3 P.] V 6 L. *schol.* Nerati] V *schol.* ueratus Σ neratii b¹ homini V¹ 4 fideri V fideis ω ei] *om. schol.* ..a. CMV ACMA. Σ a C. et M. b¹ fufis V fufis b¹ equibus V¹ 7 sume (e *expuncta*) V 8 fides sumpsit fufis V 9 sese ω 11 fufis B fufio V fufio Σ fusio b¹ 12 adulescentis VC ω discipulos *schol.* *Arus.* discipulos adulescentis *Raus* locupletis V reddidit C 13 stultiore V post acceperat *add.* ubi nihil possent (B possint Σ posse b¹) discere (dicere b) nisi ignorantiam litterarum ω e *comment. schol. interpolata om.* V *Arus.* tamen] V *Arus.* quidem ω 14 et numerum (t et nu in *ras.*) V ei animum b¹ ullum] *om.* b¹ *Arus.* 15 Roman V 17 percunctanti B percunctanti b percunctant ei V fusiano Σ respondet B 18-18 (p. 52) pecuniam... quid in re sit *om.* Σ *et pars cod.* 5 *suppl.* b in *marg.* (*ex V ut uidetur*)

neque ita longo intervallo, libertus a Fufis cum literis ad Hermippum uenit; pecunia petitur ab Hermippo. Hermippus ab Heraclida petit; ipse tamen Fufis satis facit absentibus et fidem suam liberat; 5 hunc aestuantem et terguersantem iudicio ille persequitur. A recuperatoribus causa cognoscitur. Nolite 48 existimare, iudices, non unam et eandem omnibus in locis esse fraudatorum et infitiatorum inpatientiam. Fecit eadem omnia, quae nostri debitores solent; ne 10 gaudet sese omnino uersuram ullam fecisse Romae; Fufiorum se adfirmat numquam omnino nomen audisse; Hermippum uero ipsum, pudentissimum atque optimum uirum, ueterem amicum atque hospitem meum, splendidissimum atque ornatissimum cuius 15 tatis suae, probris omnibus maledictisque uexauit. Sed, cum se homo uolubilis quadam praecipiti celeritate dicendi in illa oratione iactaret, repente testimoniis Fufiorum nominibus recitatis homo audacissimus pertimuit, loquacissimus obmutuit. Itaque recuperatores contra istum rem minime dubiam prima actione 20 iudicauerunt. Cum iudicatum non faceret, adductus Hermippo et ab hoc ductus est. Habetis et honestatatem hominis et auctoritatem testimonii et causam omnem simultatis. Atque is ab Hermippo missus 25 sus, cum ei pauca mancipia uendisset, Romam se contulit, deinde in Asiam rediit, cum iam frater meus Flacco successisset. Ad quem adit causamque ita detulit, recuperatores ui Flacci coactos et metu falsum inuitos iudicauisse. Frater meus pro sua ae-

12-14 uir prudentissimus (*sic*) atque optimus splendidissimus et ornatissimus C 18-19 homo... obmutuit *schol.* pertinuerit *cod. schol.*

3 petit b 4 fecit b 7 existimare V¹ 8 impudentiam *uulgo* 9 debilitores V 10 se b 11 fuifiorum V¹ se *Naug.* sed Vb 15 propriis (*alteri p. suspensor.* b) V uexauit] *Man.* (*melior clausula*) uexat Vb 16 praecipiti caeleritate V 17 oratione] 5 ratione Vb 18 -que] *om.* b 26 redit V quum V 29-1 (p. 50) equitate prudentia quae V

1963
von F. Raudodora
Kapitz Str.

quitate prudentiaque decreuit, ut, si iudicatum negaret, in duplum iret; si metu coactos diceret, haberet eosdem recuperatores. Recusauit et, quasi nihil esset actum, nihil iudicatum, ab Hermippo ibidem mancipia, quae ipse ei uendiderat, petere coepit. M. Gratiuius 5 legatus, ad quem est aditum, actionem se daturum negauit; re iudicata stari ostendit placere. Iterum iste, cui nullus esset usquam consistendi locus, Romam se retrulit; persequitur Hermippus, qui nunquam istius impudentiae cessit. Petit Heraclides a C. Plotio 10 senatore, uiro primario, qui legatus in Asia fuerat, mancipia quaedam, quae se, cum iudicatus esset, per uim uendidisse dicebat. Q. Naso, uir ornatissimus, qui praetor fuerat, iudex sumitur. Qui cum sententiam secundum Plotium se daturum ostenderet, ab eo 15 iudice abiit et, quod iudicium lege non erat, causam totam reliquit. Satisne uobis, iudices, uideor ad singulos testes accedere neque, ut primo constitueram, tantum modo cum uniuerso genere configere?

51 Venio ad Lysaniam eiusdem ciuitatis, peculiarem 20 tuum, Deciane, testem; quem tu cum ephuebum Temni cognosces, quia tum te nudus delectarat, semper nudum esse uoluisti. Abduxisti Temno Apollonidem; pecuniam adulescentulo grandi fenore, fiducia tamen accepta, occupauisti. Hanc fiduciam commissam tibi 25

2 in duplum iret *schol.* 22-23 qui tunc te... uoluisti *schol.*

4 marcupia V (a¹ in ras. V¹) 6 at quem V
9 retulit V¹ 10 impudentia ecessit V Heraclidae V
Heraclida comi. *Muehl.* 12 quaedum V esset per uim,
uendidisse comi. *Du Mesn.* 13 uendisse V¹ uendidae V¹
15 ostenderet ab] V¹ *Faern.* ostenderet et ab V¹b
16 abiit et] *Faern.* habitet V abiret b 20 ueniat
lys. V 21 tuum] 5 tum V cum b decianae V¹-te V¹
lit. i nunc *expuncta* Deciani b Teni b 22 cognosces
V¹ cognosces V¹ cognosces b quia tum] *Faern.* qua-
tum V qui tunc *schol.* quoniam b delectauerat *schol.*
delectaret 5 23 abduxisti] *Nang.*¹ adduxisti Vb
24 foenore V fiducia] V pecunia b

dicis; tenes hodie ac possides. Eum tu testem spe recuperandi fundi paterni uenire ad testimonium dicendum coegisti; qui quoniam testimonium nondum dixit, quidnam sit dicturus, expecto. Noui genus ho- 5 minum, noui consuetudinem, noui libidinem. Itaque, etsi teneo, quid sit dicere paratus, nihil tamen contra disputabo, priusquam dixerit. Totum enim conuertet atque alia finget. Quam ob rem et ille seruet, quod parauit, et ego me ad id, quod adtulerit, integrum 10 conseruabo.

Venio nunc ad eam ciuitatem, in quam ego multa 22 et magna studia et officia contuli, et quam meus 32 frater in primis colit atque diligit. Quae si ciuitas per uiros bonos grauesque homines querellas ad uos 15 detulisset, paulo commoueret magis. Nunc uero quid putem? Trallianos Maeandrio causam publicam commisisse, homini egenti, sordido, sine honore, sine estimatione, sine censu? Vbi erant illi Pythodori, Archidemi, Epigoni, ceteri homines apud nos noti, 20 inter suos nobiles, ubi illa magnifica et gloriosa ostentatio ciuitatis? Nonne esset pudendum, si hanc causam agerent seuerē, non modo legatum, sed Trallianum omnino dici Maeandrium? Huic illi legato, huic pu-

1-3 eum spe... coegisti (*om.* tu testem) *schol.* 4 quidnam si (*sic*) dicturus expecto *schol.* 16 Trallianos causam publicam Meandro homini sordido commisisse *schol.*

1 dicis] *om.* b cum tu b 3 nondum] *Faern.* *om.* Vb
4 nui (*pro* noui) V 6 ratus V¹ in ras. pa- *anteposuit*
V¹ 7 conuertit V 9 et eo me V inigrum V 11
qua in V¹ 12 et] *om.* V studia] *om.* b contulit
quam V¹ 13 atquae V 14 querellas] V 15 ma-
gis] *om.* 5 16 prallianos (*p* in ras. V¹) meandrio V
P. (i. e. publicam) V¹ *om.* V¹b -misisse ho-V¹ in ras.
17 egentis ordido V honorem V (*in expuncta* V¹)
aestimatione b 18 si V¹ cesu V¹ pythodoria et idem
iepisoni (-ne V¹) Vb Pythodori Aetidemi Lepisones (-ni
5] 5 *Faern.* Aetidemi Epigoni Bati. Archidemi Critones
Niebuhr 19 apud V 21 putidum 5 22 Trallianum
V 23 deci V¹